

len. Hun stelsel zou opgaan indien het Christendom geen aan feiten gebondene historische religie ware. Nu daarentegen moeten ze er wel toe komen, om historisch de feiten te laten glippen, en per saldo van het Christendom niets over te houden, dan de zedelijke krachten en ideeën, maar die, na vernietiging van de Heilige Schrift, en de naturaliseering der heilige historie, geheel gewijzigd worden naar hun subjectieve opvatting.

168) Deze apologeten waren nooit gereed zoolang de tegenpartij zich niet gewonnen gaf; en dit deed de tegenpartij natuurlijk nooit, eenvoudig wijl ze dit krachtens haar naturalistisch uitgangspunt niet kon en niet mocht.

169) Dit hybridisch karakter is de zwakheid van geheel de Vermittelungstheologie, die maakt dat ze steeds meer, tegen haar eigen wensch en bedoeling, naar de linkerzij wordt opgedrongen. Wie haar standpunt in zake de Heilige Schrift van voor twintig jaren met dat van nu vergelijkt, ziet dit terstond in. Letterlijk alles heeft ze, het ééne voor, het andere na, prijsgegeven. En hoe weinig het dusgenaamd »geloof der gemeente» haar redt, heeft niemand duidelijker dan nog onlangs Prof. Gunning te Leiden ondervonden.

170) Dit is natuurlijk niet van deze mannen persoonlijk gezegd, maar van de uitwerking van het stelsel op het kerkelijk publiek.

171) Mannen, die, gelijk Socrates, niet uit hun tijd, maar hun tijd vooruit zijn, drinken den gifbeker; mannen, die, gelijk Hegel, het product van hun tijd zijn, worden geapothooseerd. Het Kruis van Golgotha en Hebreë XI zijn hier beslissend. Zie over de Vergöttlichung van Hegel GOETHE, *Satyros*, 4e acte:

SATYROS: Vernehm, wie im Unding  
Alles durch ein ander ging;  
Im verschloszen Hasz die Elemente tosend,  
Und Kraft an Kräften widrig von sich stoszend,  
Ohne Feindsband, ohne Freundsband,  
Ohne Zerstören, ohne Vermehren.

DAS VOLK: Lehr' uns, wir hören!

SATYROS: Wie im Unding das Urding erquoll,  
Lichtsmacht durch die Nacht scholl,  
Durchdrang die Tiefen der Wesen all,  
Dasz aufkeimte Begehrungschwall  
Und die Elemente sich erschlossen,  
Mit Hunger in einander sich ergossen,  
Alldurchdringend, alldurchdrungen.

HERMES: Des Mannes Geist ist von Göttern entsprungen.

SATYROS: Wie sich Hasz und Lieb gebär  
Und das All nur ein Ganzes war,